

Historiallisen äänneopin uusia virtauksia

RAIMO ANTILA *Uusimman äännehistorian suumasta ja luonteesta*. Turun yliopiston fonetiikan laitoksen julkaisuja n:o 5. Elokuu 1969. 96 s. (moniste).

Tämän hyödyllisen monisteen esittely alkaa tavallaan jo olla myöhäistä. Se oli näet ilmestyessään liki kaksi vuotta sitten

nimenomaan tarkoitettu ajantasaiseksi uutisraportiksi siitä, miten amerikkalaisen kielentutkimuksen uusimmat suuntaukset olivat siihen mennessä vaikuttaneet äännehistorian tutkimukseen (ja tämä vuorostaan niihin). Tällaiset aitiopaikalta tehdyt raportit epäilemättä ovat tervetullutta luettavaa kelle tahansa meikäläiselle — moniko meistä on selvillä siitä, mitä Yhdysvalloissa ilmestyneet tai ilmestyviksi tarkoitetut monisteet ovat jo ehtineet tuottaa vuodesta 1969 vuoteen 1971, kun kehitys näyttää pyörteilevän yhä rajummin? Anttilan esitys ei ole yhtä oppia rigoristisesti tähdentävä selvitys siihen tapaan kuin Robert D. Kingin sinänsä valaiseva »Historical Linguistics and Generative Grammar», vaan huomiota saavat erityisesti myös sellaiset transformatoris-generatiivista valtauomasta enemmän tai vähemmän syrjässä lipuneet tutkijat kuin Joseph H. Greenberg, William Labov ja meillä näihin asti tuntemattomana pysynyt Henning Andersen. Anttilan oma asennoituminen on tarkkailijan, joka ei silti yritäkään heittäytyä viileän puolueettomaksi vaan kritikoii eri teorioita asiantuntevasti ja esittää siellä täällä myös omia näkökoh-tiaan.

Anttilan esitys on tyylillisesti hiukan viimeistelemätön ja paikoin rönsyilevän laveasanainen — kai anteeksi annettavia puutteita, kun ottaa huomioon sen, että kyseessä tosiaan on vain pikaraportiksi tarkoitettu selvitys. Yksi seikka vähän ihmetyttää. Paul Kiparsky on takavuosina esittänyt suomen γ :n kadon ja pitkien välisarjan vokaalien diftongiutumisen kronologisesta suhteesta ja generatiivista synkroniasta käsityksen, joka viittaa siihen, ettei hän ole täysin selvillä itämurteidemme äännehistoriasta kyseisessä monisäikeisessä ongelmassa eikä tunne sen vilkasta selvittelyä viimeaikaisessa kirjallisuudessa (painettuja kannanotroja vuosien 1958 ja 1966 välillä ainakin Pertti Virtarannalla, Aimo Turusella, Heikki Leskisellä, Erkki Itkosella ja Martti Rapolalla, painamaton sitä paitsi

eräässä monisteena ilmestynessä Knut Bergslandin asiantuntijanlausunnossa). Ei ole ihme, että tätä käsitystä nykyään toistetaan jonkinlaisena havaintoesimerkinä fonologisten sääntöjen »paikanvaihdoksesta» uusimmassa amerikkalaisessa kirjallisuudessa, mutta enemmän kum-mastuttaa, että toinen suomalainen tutki-ja lennättää sen (s. 31) valtameren yli ta-kaisin meidän opiksemme. Keiden jos ei Amerikassa toimivien suomalaisten tutki-jain kunnia-asiana on välittää oikeaa tie-toa fennistiikan ja fennougristiikan saavu-tuksista Uuden maailman keskusteluun? — Pikku kompastus Anttilalle on sattunut myös s. 17 ja 23, missä ksm. *ti* > *si*-muu-toksen sanotaan edellyttävän, että *i* on morfofoneemisesti = *e*; kyseessä muka olisi hyvä paralleeli »Lachmannin laille». Selitystä vaille jäisivät silloin *sinä*, *sika*, *silta*, *morsian*, *karsina*, muita tapauksia mainitsematta.

Kuten sanottu, tutustumisen arvoinen moniste suomalaiselle lukijalle. Paljon aikaa ja tarmoa säästyisi meikäläisiltä, jos Yhdysvalloissa toimivat suomalaiset tutki-jat ottaisivat jatkuvasti laatiakseen saman-laisia raportteja vaikka »in zwangloser Folge», kernaimmin kuitenkin säännöllisin väliajoin.

Terho Itkonen

Ruotsalaista lingvistiikkaa

CLAES-CHRISTIAN ELERT *Ljud och ord i svenskan*. Uppsala 1970. 191 s.

Uumajan yliopiston fonetiikan professori Claes-Christian Elert jatkaa tällä teok-sellaan sitä ruotsalaisten lingvististen yleiskatsauksellisten teosten sarjaa, jonka varsinainen uranuurtaja on prof. Bertil Malmberg. Elertin esittelyn kohteena ovat ruotsin kielen fonemaattinen struk-tuuri (s. 31—110), prosodiikka generatiivilta kannalta (s. 111—134) ja morfologia